

אחרי שנים של הופעה על במות עם שירה מדוברת, רואי רביצקי מפרסם ספר שירה ראשון. אף שהספר נוגע בחוויות אישיות כמו המתנה ארוכת שנים לילדים, ותאונת הדרכים שקטעה את העשייה הציבורית של אביו פרופ' אביעזר רביצקי, מבחינתו הכתיבה איננה חוויה תרפויטית ורגשית אלא מעשה של התבוננות / רעות גזבר / צילום: נעמה שטרן

הצער הפורה

החלק הפואטי כשיחה שלי עם רואי רביצקי לא מתחיל כשאנחנו יושבים על הספוד בביתו הירושלמי ומשוחחים על ספר השירה החדש שלו, אלא דווקא בעיצומו של סמול-טוק על הגנים של הילדים. אנחנו עומדים במטבח היפה, ותוך שהוא מנסה את כוחו בהכנת קפה קר, רביצקי מעיר: "תמיד כשמשמשים במטאפורה צריך לבחור כמה ממנה אנחנו מושכים אל תוך ההקשר האחר. הרי לא כל רבדי המשמעות עובדים גם במקום החדש". הוא מוזג יותר מדי מים חמים אל ספל הקרמיקה הגבוה, זורה חופן קוביות קרח קטנות, וממשיך: "או אני רוצה למשוך את רוב המשמעות של הביטוי כשאני אומר שאני חושש שהמעבר של נבו מהגן לכיתה א' יהיה גירוש מגן עדן".

השיחה שלנו בהחלט מתקיימת לאחר הנגיסה מעץ הדעת. רביצקי הוא איש רווי מודעות למילד-תיו, כזה שמפעיל רפלקסיה תמידית על כל משפט. שאלות פרטניות, מעשיות, מובילות אותו לרעיונות מטא. "אני מפורד ומפורד בין העמים קצת", הוא מתאר את חיו המקצועיים. "הקונספט של כתבת פרופיל הוא אולי לא רעיון טוב. אם היה לי יחצן הוא היה אומר לי 'מה אתה עושה'". מסיבה דומה, בגב ספרו לא תמצאו את פסקת התיאור הקבועה על המחבר. "בחרתי בצורה מודעת לא לשים את זה".

למה? "אם אני אכתוב שם 'רואי רביצקי הוא יום תרבות', זה יישמע שאני מנסה להתקבל לקרן מנדל. ואם אכתוב 'חוקר סכסוכים ופיוסים', איך זה קשור לספר? הדבר היחיד שרלוונטי לכתוב שם הוא 'רואי רביצקי הוא אבא של נבו ירדן, נטע צרי, ופלאג קוה'. אבל זה יהיה ספילר", הוא מחייך.

בוכים בלילה

הספילר שרביצקי מדבר עליו מתייחס אל מחזור השירים החותם את הספר, שגם נתן לו את שמו – 'על הלז', שבו נוגע רביצקי בנושא כאוב וטעון: קשיי פריות וההמתנה ארוכת השנים לילד. כך למשל מתאר רביצקי את כובר המשא של הלז, של התקווה שאינה מתגשמת, בשיר רווי הרפרנסים ושובר הלב "נים לא": "איש ואשה / ישנים בלי מפריע. / לא נכו / שחי נע / ביניהם / יתבצע לכדי רות. / תבוקים רצוף / שבע / שעות שנה שחונה / בינם איך הבנים / ושמיכה / ארור / שנתן מנחה".

כשקראתי את החלק הזה חשבת, איזה מוזל שאני יודעת את הסוף הטוב.

"זו דרך אחת להסתכל על זה, אבל סוף טוב לא משנה את ההתחלה. להבדיל, זה כמו שאין מה להתנחם מהסיום של איוב. יש לי חברה טובה שהייתה רווקה עד גיל מאוחר, ומצאה בן זוג מקסים ונפלא וטוב להם. תמיד היא אומרת לי שהלבר שהתגבש והתקשה בת-קופה ההיא עוד יושב שם. הוא לא מתמוסס".

רביצקי משמיע לי את השיר "ילדים שלא נולדו"

סקרנות, לא מעשה טיפולי. יכול להיות שיר שיש בו הרבה רגש על הרף, אבל חוויית הכתיבה שלו היא לא חוויה של גילוי לב".

תמת העקרות הנשית מופיעה בספרות מאימהות האומה ועד היום. זו אחת הפעמים הראשונות שאני נתקלת בסיפור הזה בגוף ראשון זכר.

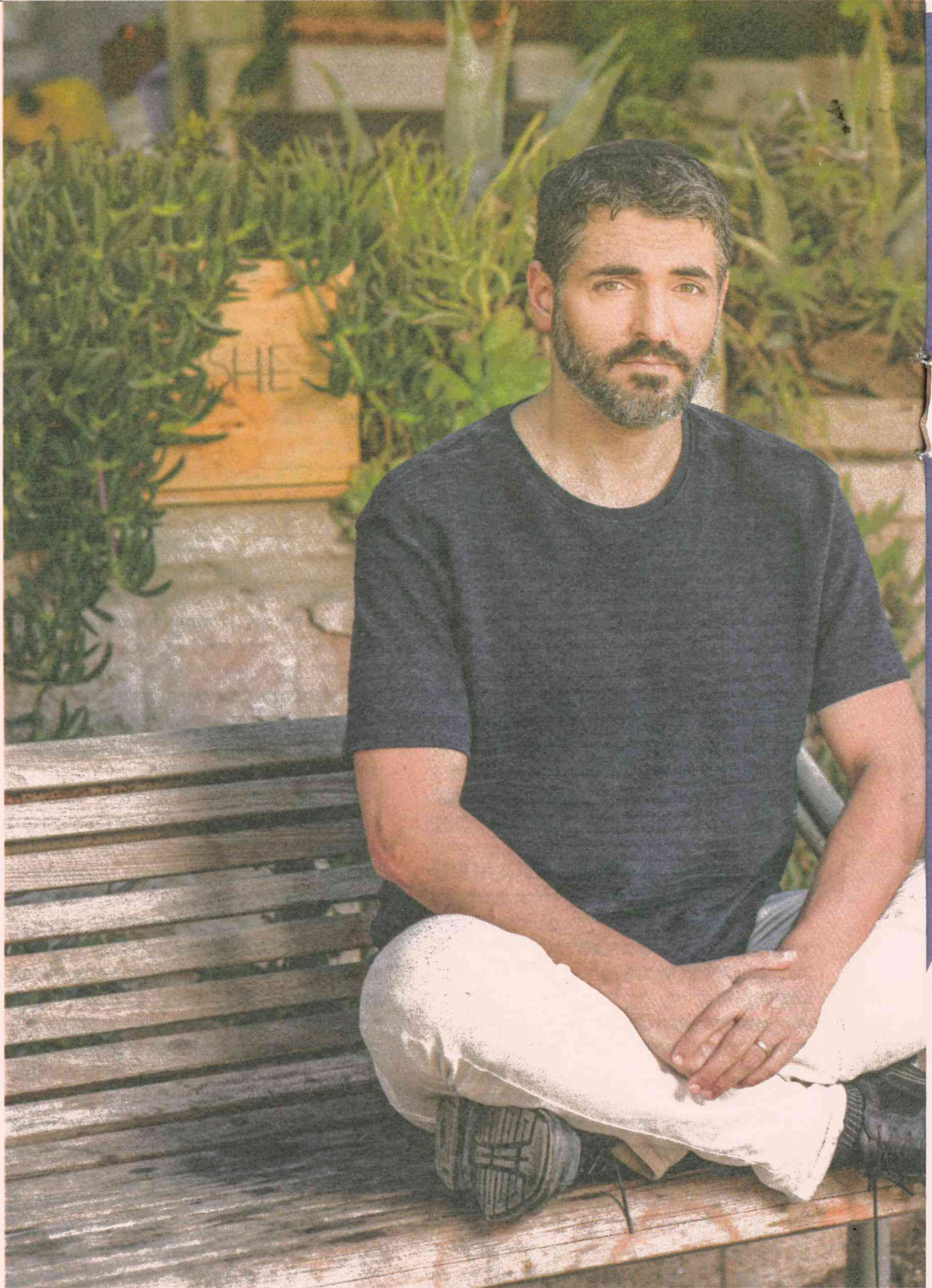
"איתרע מולי ואני גבר. הדבר שמונח כאן בשיי-רים הוא באופן מובהק חוויית חיים. לקח לנו זמן ארוך להיות הורים, וחוונו לאורכו כל מיני סוגים של קשיים. האישה שאיתי כמונח מאוד נוכחת בשיי-רים האלה. לפעמים כנמענת שלהם, לפעמים כבת הלוויה שלהם. אבל השיר 'עוון אבות' עוסק בדיוק במה ששאלת: איך גבר יכול לכתוב על קשיי פר-ריות, לחיות את קשיי הפוריות. זה שיר קנאה באישה, בכך שהגוף שלה לוקח חלק בציפייה ובאבל". רביצקי כותב שם: "יפוך יפדני / ממצית עשור / ולא נתנני נסת".

זה קול שהיה חשוב לך להשמיע?

"אני לא מנסה להנכיח אופציה של גבריות בעולם באמצעות שירה רחוסה ורפרנסיאליית. זו לא הסוגה

של הזמר יהוא ירון, והצלילים עוטפים אותנו. "השיר נכתב בהזמנה שלי", הוא מספר. לפני כמה שנים הוא אצר את התערוכה "מאיירים שירה – חבילה עוברת" בפסטיבל אוטליין, שבמסגרתה התנהל מהלך של פרשנות אמנותית מתגלגלת: מאיירים אירו בעק-בות שירי משוררים, ומוזיקאים כתבו שירים בעק-בות האיורים. כך כתב והלחין או ירון: "ילדים שלא נולדו יושבים על האטמוספירה כמו ציפורים כבדות על חוטי חשמל / מוסיפים עומס חיצוני על המתח הפנימי שגם ככה כבר רווי, כמעט מודלק... וגם עכ-שיו כשאני מדבר עם הגרולה היא מפלסת דרך בין כל הילדים שהיא יכולה הייתה להיות / והיא כל כך הרבה יותר מוצלחת מכל ההשערות שלי, אני נותן לילדים שלא נולדו לרדת לטמיון".

כשאני מציעה שאולי הכתיבה היא חלק מתה-ליך העיבוד וההתמודדות, רביצקי מתנגד: "הכתי-בה שלי מאוד לא תרפויטית. תהליך הכתיבה הוא לא עיבוד של רגש. יש לי רגש, אבל או אני ניגש לעבוד עם השפה. גם כשאני עוסק בפרטי החיים הביוגרפיים שלי, מעשה הכתיבה הוא מעשה של

והסבא החביב שבא לבקר בפסח ועל ברכיו מניחים תינוקות רכים בשעת הברית. הוא שלח את ידו גם בהגשת פורקאסט, ניהול אמנותי ועוד כהנה וכהנה. בכובע אחר הוא עוסק בחברה ומדיניות, "ספצי" פית בשאלות של איך מעצבים מדיניות בת קיימא בחברה עם מגוון עמוק והשקפות עולם מתחרות, והיה בעברו ממוכילי "היוזמה הדתית לשלום" שה' פגישה רבנים עם שייח'ים. "על ערש דרוי אני מקווה לגלות אם החיים שלי היו שלם שגרול מסך חלקיו או אקלקטיות עקרה", הוא אומר.

מהי מערכת היחסים אצלך בין העשייה היצירתית לעשייה החברתית?

"בסוף הסיפור הוא הישארות הנפש. מה נותר בעולם אחריו? יש ילדים, יש ספרים, יש מעשים. אני מקווה להשאיר עקבות בחול".

הוא בנם של רות רביצקי, מורה לספרות, ושל פרופ' אביעזר רביצקי, שהיה ראש החוג למחשבת יש' ראל באוניברסיטה העברית, ממנהיגי השמאל הדתי בארץ וחתן פרס ישראל לחקר מחשבת ישראל. "זה היה לגמרי בית של מילים, המון עבר דרך השפה". בשנת 2006 עבר פרופ' רביצקי תאונת דרכים קשה, ופעילותו הציבורית והאקדמית נפסקה.

"יש לי הרבה מה להגיד על הבית שגדלתי בו. על ההורים שלי שרוב תורתי מהם, ועל החוויה המאוד חזקה שהשייכות הראשונה כמעלה בעולם היא השייכות של המשפחה הגרעינית. הפרובלמטיקה של העניין הזה היא שאין לי אפשרות לדבר על הבית שלי בלי לעבור בראש ובראשונה דרך שברו: התאונה שאבא שלי עבר כשהייתי בן 19, והקיום הנוכחי נפקד שלו מאז".

אין אפשרות להתבונן בילדות שלא דרך הזכוכית הצבועה הזו?

"יש קושי, אבל צריך. אני בן זקונים בהפרש גדול. יש לי שלוש אחיות שמבוגרות ממני בחצי דור. אני הנ"ב, אבל גם הפניצילין היה טעות", הוא צוחק. "במובן הזה, חוויית החיים היסודית ביותר שלי היא 'אומרים שהיה פה שמח לפני שנולדתי. מצד אחד להיות חלק מהמשפחה הגרעינית שלי זו חוויית היסוד הכי מכוננת שלי, קבוצת השייכות הכי מור בהקת, אולי היחידה הנינוחה. מצד שני, ההתהוות של הדבר הזה ורוב ההתרחשות שלו קרו בלעדיו".

"כילד לא היה לי שום מקום שהוא 'בית קברות לפילים' שאסור להיכנס אליו. יכולתי לגעת ביד סקרנית בכל אופציה רוחנית מתחרה ולהתלכלך, כי ידעתי שאני יכול ליפול אחורה על משענת חזקה מאוד. אני בשאלה מתמדת האם ואיך אני מעניק את זה לילדים שלי"

"אולי לכן יש לי אובססיה לעבר משפחתי. אני מגדיר את עצמי גנאולוג בגמילה. לרוב גנאולוגיה היא תחביב של פנסינורים, חיפוש העבר שהכוי אצל המתים, לפעמים אצל המתים מזה דורות. אצלי העיסוק בעבר משפחתי הוא גם על חיי המשפחה התווה שלי, שרובם התרחשו לפניי ובהיעררי. הח' וויה של אחיוה בשולי אדרתו של משהו שהוא הדבר החשוב ביותר בעולם, ולהיגרר אחריו בלכתו, היא חוויית חיים מכוננת בשבילי".

גדלת בבית עם עמדות שמאל בתוך הציונות הד' תית. איך זה היה?

"לעמוד עם כולם תחת דגל זו חוויה שורה לי באופן יסודי. זה התחיל מלהחזיק בעמדות יחסית שמאליות בתוך ציבור דתי, והמשיך בכמה שנים של פעילות פוליטית שבה אני דתי יחיד במי <<

אני הולך לכתוב. עבודת הכתיבה היא לא עבודת ביטוי או הבעה, אלא משהו אחר: סקרנות של גילוי, ואז עמל על בניין בשפה".

אלה שירים שנכתבו בזמן אמת, או שיש בהם אלמנט רטרוספקטיבי?

"שום דבר שכתבתי לא נכתב בזמן אמת. לכל היותר התחיל בו. אני כותב לאט, כך שכל שיר, עד שהוא מגיע להשלמה, יש בו גם רטרוספקטיבה".

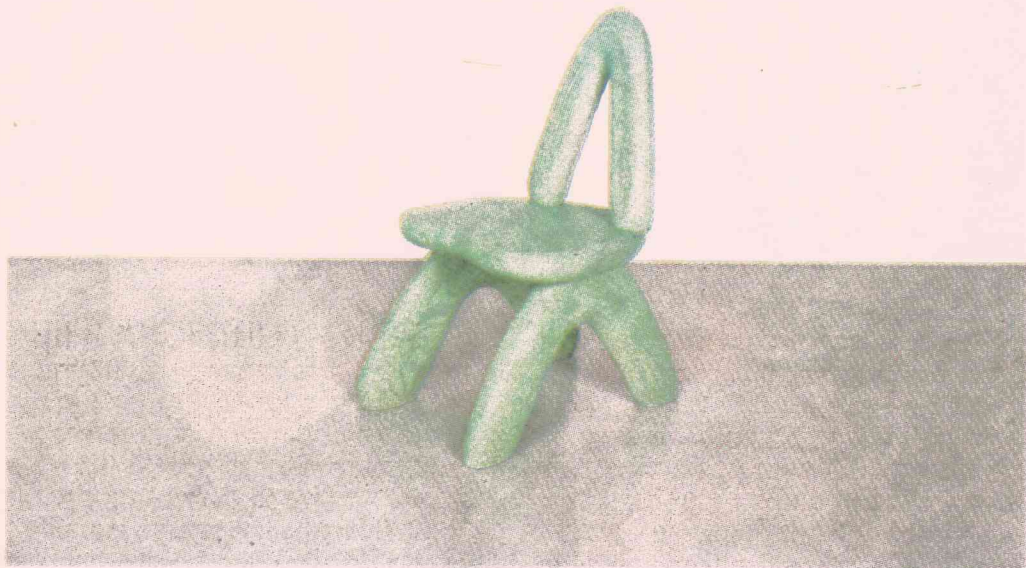
אומרים שהיה פה שמח

רביצקי (37) הוא, ובכן, יום-תרבות ויוצר רבי תחומי. הוא נשוי לאלה, וכאמור אב לשלושה. היכ' רותנו התחילה לפני שנים, כאשר הפיק והנחה את ה"פואטרי סלאם" הירושלמי, ערבי הטחת שירה שבהם הופיעו שלל אמני ספוקן וורד, ובהם לימים גם אני. הוא היה מיוזמי ואוצרי פסטיבל אאוטליין לאיור ומילים, שמתרחש בימים אלה זו השנה השמינית (אם כי כבר לא בליווי שלו). כתב את המחזמר "לפני בוא", שעוסק בשתי הרמויות של אליהו הנביא כפי שהן עולות מהמסורת היהודית: הנביא הוועם והקנאי,

המתאימה. אם הייתי רוצה לעשות שינוי חברתי לגבי 'הגברים השקופים', הוא מטעים את שתי המילים הללו בציוניות, "לא הייתי כותב שירים. הייתי כותב בעיתון תיאור של הפלה. תיאור של החדר שמאורגן כך שאין מקום לגבר לעמוד ליד מיטת הבדיקה אלא רק בצד המרוחק. והטכנאית אומרת, בקול נמוך ב-16 אוקטבות מטון הדיבור שהיה לה עד לאותו רגע, 'רק שנייה, אני קוראת לרופאה', ויוצאת מהחדר. והרר' פאה מגיעה וניגשת אל האישה בגבה אל הגבר, ולר' חשת, כדי להיות מכילה ומלטפת ברגע הקשה, והוא לא יכול לשמוע מה היא אומרת. או תיאור של טיפול שבמהלכו משהו נהיה דחוף ומריצים אותה אל המע' לית לחדר הניתוח, ואף אחד לא נשאר מאחור לומר לגבר לאן לקחו אותה בכלל".

הוא נושם עמוקות וממשיך: "צריך לעסוק בזה. אבל שימי לב שהרוגמאות שלי הן כשהיה צד שלישי שישעשה עוול. כשאין צד שלישי, זה בין שניים. זה הלז הבלתי נסבל שהם נושאים, במשותף ובנפרד. אז אין לי מוטיבציה 'שכולם ידעו' שצריך להיות אחרת. אני מספר לעצמי על מה שאני מרגיש, ואז

"סוף טוב לא משנה את ההתחלה" דניאל ארשם, ארה"ב, Dino Chair (כיסא דינו), 2021

היא ללקק את כל המילים מהר מהר כדי שלא יב- קשו שאני אכבד. לפעמים זה מייצר טקסט שמזמין פענוח ולא רק מפגש בלתי אמצעי. אני רוצה שה שיר ידרוש קשב ודריכות, מאמץ של התכתשות עם השפה. אבל כשמישהו אומר לי 'לא הבנתי', ברור שאני מצטער."

לחצות את הירדן

ספר לי על תהליך העבודה על הספר. "אני בגיל 'מאוחר' לספר ביכורים. לא רציתי להוציא לקט של 'כל השירים עד כה', החל מאלה שלא רציתי שיתפרסמו בגיל 16 ועד סף הרפוס. בספר הזה יש שירים מתקופה של כארבע שנים, 2016-2020, עם חריגה אחת, שיר שנכתב מתוך המלחמה, רגע לפני הוצאת הספר. גיליתי שאחת ההנאות הגדולות של עבודה על ארגון שירים, ועם עורכת נהדרת כמו ליאת קפלן בפרט, היא הגילוי של היגיון מארגן. לא כתבתי ספר קונספטואלי במובן הלכיד, אבל בהבנת ההיגיון המארגן של כתב יד יש שמחת גילוי עצומה. ומהו ההיגיון המארגן?"

"גיליתי שהספר בוחן את היתכנותה של תנועה. קראנו לזה, בדיבור על הספר, 'ממרגלות הכאן עד חדרות החצייה המתמדת'."

החצייה כמו לחצות בביש?

"כמו לחצות את הירדן לתוך הארץ."

אבל גם אחרי שנכנסנו אל הארץ המובטחת, לא תמיד אנחנו יושבים תחת הגפן והתאנה. כמו כל דבר בחיינו, גם את שירי הספר צובעים לפי ריקים צבעי המלחמה שאנחנו שרויים בה. למשל השיר "צבע אדום", שנכתב דווקא לפני כמה שנים, לזכר רבות מהתחושות של התקופה הזו: "יש דָבָר רים מתחמשים, מלחמה מתחשרת, / ללחם יש טעם לואי של חזית, / פי פתאום / אדם על פל המעשים משח מחץ, סגורים מלאי המחסנית...". השיר ממשיך בתיאורי מלחמה ובקצב קרבי, עד סופו המפתיע: "גִּשְׁה־נָא בְּנֵי לַחֲלוֹן, יוֹם אָתָּה פֶּל זֶה / יִהְיֶה בְּהִיר מִרֵב יָמִים. / חֵיוֹת מְחַמְד / וְאוֹפְנִים יָפִים וְאֲדָמִים". מה קורה ברווח בין בתי השיר? איך מתרחש המי עבר בין מקצב המלחמה לאידיליה של הבחירות והאופניים?

"אם הייתי יודע, אז היתוך הנבואות הזה לא היה בית-אפילוג בזמן עתיד. הייתי שמח לצייר נתיב ברור איך עוברים מכאן לכאן, ולהסביר איך נראה האיוח שרילגתי עליו, אבל אין לי מפתחות כאלה. אני מתנחם בזה שגם כשישעיהו מבטיח 'אם יהיו חטאיכם פשנים פשלג ילבינו', הוא לא נותן הוראות כביסה מדוקדקות".

איך הם מפוצצים את המזודה שלי. בנס נתנו לי לע- לות חזרה למטוס, ולחזור אי פעם לארה"ב". כשאני מציעה שלהטוטי המצלול שהוא מבצע הם בהשראת עולם השירה המדוברת, רביצקי חולק: "זה לא ספוקן וורד, זו מוזיקה. מקומה בשירה מכל סוג. כשהיא עשויה היטב, גם שירה כתובה היא לחן לאוזניים".

אל עולמות הספוקן וורד הוא הגיע אחרי שנים רבות שבהן לא כתב שירה. בגיל 16, בעידודה של חברת משפחה, פרסם בכתב עת שלושה שירי רים שהוא מכנה "שירי בוסר", והפרסום טרם זמנו עצר את שטף הכתיבה שלו. "כתיבה של שירה הש- תתקה לי. בהתחלה בעקבות הרבר הזה, ואז בעקבות השירות הצבאי שהיה בו חוסר אפשרות עבורי, ואז בגלל האקדמיה וההפיכה של המילים למשהו שהימוש בו כל כך אחר, אינפורמטיבי".

את השירה המדוברת הוא מתאר כשער יציאה משנות השתיקה הפואטית. "שירה דבורה מתרח- שת ברגע של מפגש. נכון שמצלמים ומעלים אותה ליוטיוב, וזה כנראה יעקוף בתוצאות גוגל את כל מה שאי פעם אעשה בחיים, אבל החוויה עצמה הרבה פחות מאיימת. זו חוויה של אמת לשעתה, בניגוד למילים מנומרות על דף שמכוונות אל הנצח בעל כרחך. אצל אדם בריא בנפשו, הצנזור הפנימי נמצא בין המגירה לאור. אצל אדם קצת יותר גר- קיסטיס, הוא כבר בין הנפש אל הדף. היכולת שלי לשוב ולכתוב עברה במידה רבה דרך הלהבות הג- מוכות שיש בשירה שהיא 'רק' אמת לשעתה".

רובד נוסף של השירה המדוברת, אומר רביצקי, הוא התפקוד שלה כהתרחשות קהילתית. "יהודים הם אנשים מוורים: כשהם רוצים להרגיש משהו יחד, הם מתכנסים וקוראים שירה עתיקה. אם הם רוצים להיות עצובים, הם קוראים קינות; אם הם רוצים להתחרט - סליחות. תהייה קיומית מבולבלת? יש לנו מגילה לזה. השירה הדבורה מייצרת מחדש את ההודמנות להתכנס סביב שירה. יש לזה גם השלכות על המוזיקליות של הטקסטים. לפעמים על הקומר- ניקטיביות, שאני יודע שזו מילה גסה כשמדברים על הספר שלי", הוא צוחק. מה עומד באמת מאחורי הבחירה לכתוב בסגנון אניגמטי?

"אני לא כותב אניגמטי בכוונה. אני מנסה לע- שות משהו חדש בשפה, שיהיה הכי נכון לתוכן. זה יוצא בסוף, לפעמים, קשה לקריאה. אני מצר על זה. הייתי מאוד רוצה להיות נמכר ב'ילו' ליד הקר- פה. אבל העבודה של הכתיבה מבחינתי היא לבחור את המילים הנכונות, וההנאה של הכתיבה מבחינתי

« רחב סוציאליסטי. אני חושב שזה חלק ממה שלקח אותי לעיסוק ציבורי שרובו לא עוסק בהשמעת קול מחודד - שיש לי - אלא בהיתכנות של הפוליפוניה להתרחש ללא קריסה".

לצד ההתמסרות שלו ליכולת ריבוי הקולות, רביצקי מצר על כך שאינו עוסק מספיק בהשמעת קולו הפרטי. "אני רוצה גם להתעקש על בית המדרש שלי, על מה שאני חושב שהקדוש ברוך הוא רוצה מאיתנו, ועל לומר את זה בגאון. אני חייב את זה לילדים שלי. כילד, לא היה לי שום מקום שהוא 'בית קברות לפילים', שאסור להיכנס אליו. יכולתי לגעת ביד סקרנית בכל אופציה רוחנית מתחרה ולהתלכ- לך, כי ידעתי שאני יכול ליפול אחורה על משענת חזקה מאוד. אני בשאלה מתמדת האם ואיך אני מע- ניק את זה לילדים שלי. גם כי אני לא מספיק תלמיד חכם, וגם כי אני לא מספיק מוקדש לחידוד מפורש של הקול המסוים והאפשרות שלו".

בשיר הדוקר "כשעוד היה לי שולחני", הוא כותב על הגעגועים אל הקיים. "פְּשִׁיר מְמִי שְׁטָרִם מוֹם הִיָּה אָבִי / אָבִי יוֹשֵׁב מוֹלֵי שְׁחוּחַ וּמְחִיָּה / אֵת גְּעֻגוּעֵי עֲלִיו גְּגוֹר עֲלֵי פֶחֶר // שְׁלֹא יִבְחִין אֵיזָה מְרַחֵק בְּלִתי עֵבִיר / נְמַתַּח בֵּין נֶס נֹכְחוֹתוֹ וְאֶחָיוֹם / שֶׁל אֲבָרָיו לְנוֹס לְחוּה. זֶה לְקַח הַר... קַח אֵת / פִּינָה, / אֵת חֲדָרֵי תֵּה, / וְהַעֲלֵם. / אֲנִי אֲשִׁים אֵת מִבְּטְחֵי לְאֵל וּלְאֵם". אתה חושב לפעמים על החיסרון של אביך לא כאב אלא כדמות ציבורית?

"ודאי", משיב רביצקי וממהר להסתייג: "אי אפשר לדבר על כל הנושאים יחד, וזה נושא שאם אתה שם אותו על השולחן, כמעט לא הגון לא לפנות לו את השולחן. אם אתחיל להתייחס למה שהוא היה עשוי לומר על הספירה הציבורית בישראל, ארגיש שכל שאר מה שדיברנו עליו הוא יום קטנות בלתי ראוי".

המזודה שהתפוצצה

אחד המאפיינים הבולטים בשירתו של רביצקי הוא המוזיקליות שלה. זו לא רק החריזה המוקפדת והמצלול המהודק, שנדירים כל כך בשירה בת זמ- ננו, אלא גם מלודיה שלמה שמצליחה לעבור ללא

"אני מנסה לעשות משהו חדש בשפה, שיהיה הכי נכון לתוכן. אני רוצה שהשיר ידרוש קשב ודריכות, מאמץ של התכתשות עם השפה. זה יוצא בסוף, לפעמים, קשה לקריאה. אבל כשמישהו אומר לי 'לא הבנתי', ברור שאני מצטער. הייתי מאוד רוצה להיות נמכר ב'ילו' ליד הקופה"

תווים, בטקסט בלבד. אולי לא מפתיע לשמוע של- מרות השנים שבילה בהגשת שירה מדוברת על במה, את הקילומטראז' שלו מול קהל החל רביצקי לצבור דווקא בנגינה, כשבילה לאחר השירות הצבאי כמה חודשים בניירורק. "בערבים הייתי הולך לשמוע מר- זיקה בוילג', ובבקרבים הייתי מנגן בפסנתר בסאב- וויי. בחזרה חב'רניקית מברוקלין שטסה לאוסטרליה השאירה לי את הפסנתר החשמלי שלה, בלי קייס, עטוף בסדין כמו גופה. לא היו שקעי חשמל ברציפים, אז בניתי גנרטור ממצבר של סירת מנוע. כל בוקר הייתי יורד למנהרה עם מזודה ובתוכה המצבר, וביד השנייה גופת הפסנתר, והייתי מאושר".

כשחזר, ביקש רביצקי להביא איתו אל ארץ הקר- דש את המצבר שהיה גאה בו. "הגעתי לשדה התעופה עם שתי מזודות: אחת מלאה בכל רכושי עלי אר- מות, והשנייה עם מה שהיה בגדול בטרשיה וככלים. באו אנשים גדולים והורידו אותי מהמטוס, וראיתי